

**СУЧАСНИЙ СТАН І НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ
УКРАЇНИ**

Мельник Лариса Михайловна, к.э.н., доцент,

Национальный университет водного хозяйства и природопользования
Melnyk Larisa, PhD, National University of Water and Environmental Engineering,
Larisa_melnyk@ukr.net

Мельник Леонід Васильович, к.э.н., доцент,

Национальный университет водного хозяйства и природопользования
Melnyk Leonid, PhD, National University of Water and Environmental Engineering,
l.v.melnyk@nuwm.edu

Досліджено особливості розвитку банківської системи України на сучасному етапі. Виявлено основні проблеми сучасного стану банківської системи та визначено шляхи їх подолання.

Ключові слова: банківська система, комерційні банки, банківський сектор.

У будь-якій державі, незалежно від економічної системи та способу організації суспільних відносин, банківська система відіграє ключову роль. Адже саме вона забезпечує економіку необхідним обсягом фінансових ресурсів, розрахунки суб'єктів господарювання, кредитування економіки, а також реалізацію цілого ряду інших функцій та завдань. Без надійного і сильного банківського сектору не може бути успішною економічна політика будь-якого уряду.

Загалом проблеми розвитку банківської системи в Україні досліджувалися багатьма фахівцями, серед яких можна виділити праці Г. М. Азаренкової, О. І. Барановського, Т. А. Васильєвої, В. М. Гейця, А. О. Єпіфанова, Ю. О. Заруби, С. В. Леонова, А. М. Мороза, С. К. Реверчука, І. В. Сала та інших.

Однак, оцінка сучасного стану банківського сектору, виявлення його сильних та слабких сторін та визначення найважливіших перспектив розвитку мають значний теоретичний та практичний інтерес.

Згідно Закону «Про банки і банківську діяльність» банківська система України – це складова кредитної системи держави, що включає в себе Національний банк України, інші банки, а також філії іноземних банків, зареєстровані у встановленому законодавством порядку на території України. [1]

Існує два типи побудови банківської системи: однорівнева, яка передбачає горизонтальні зв'язки між банками та універсалізацію їх операцій і дворівнева. Дворівнева банківська система, що функціонує в Україні, характерна для країн з ринковою економікою і складається із двох рівнів: центральний банк, який виконує банківські операції для комерційних банків та урядових структур і комерційні банки, клієнтами яких є підприємства, організації, населення.

Основою банківської системи України є комерційні банки, які згідно діючого законодавства, створюються у формі публічного акціонерного товариства або кооперативного банку. [1]

Сучасна банківська система виконує наступні функції: [2, с.179]

трансформаційна – полягає у трансформуванні ресурсів грошового ринку за строками, розмірами, ризиками, тощо через механізми рефінансування;

емісійна – управління пропозицією грошей через оперативну зміну грошової маси;

стабілізаційна – полягає у створенні механізму регламентації та нагляду за діяльністю банків.

Сьогодні банківська система України – це один із найрозвинутіших елементів господарського механізму, оскільки її реформування було розпочате раніше за інші сектори економіки, що визначалося ключовою роллю банків при вирішенні завдань переходу до ринку. За 26 років свого існування банківська система пройшла декілька етапів розвитку, які характеризувались то фінансовою стабілізацією, то навпаки, спадом. На нашу думку, можна виділити наступні етапи у розвитку банківської системи України :

Перший етап: 1991 – 2001 рр.– період становлення вітчизняної банківської системи.

Другий етап: 2002–2008рр.– стабілізація банківської системи: на цьому етапі сформувалися групи провідних банків, визначився напрям менеджменту, розподілено клієнтів та ринок пасивів.

Третій етап: 2008–2009 рр.– глобальна фінансова криза та девальвація гривні, що призвело до зменшення вартості капіталу банків, погіршення їх ліквідності та зменшення прибутковості.

Четвертий етап: 2010–2016 рр. – повільне відновлення та нова криза.

Девальвація гривні в три рази, спад в економіці, політична нестабільність, окупація частини території України призвели до погіршення якості активів, зростання депозитних ставок а, відтак і до зменшення маржі.

Значна кількість банків зіштовхнулася з проблемами – у 2014 році близько як у 25 банків розпочато процедуру ліквідації, кілька інших банків відчувають серйозні проблеми з ліквідністю. [3]

На початок 2017 року в Україні залишилось 93 платоспроможних банки, що майже в 2 рази менше, ніж в 2014 році. Зменшилась до 10316 од. і загальна кількість банківських установ. З початку 2014 року, внаслідок погіршення платоспроможності, до 82 банківських установ було запроваджено тимчасову адміністрацію. А враховуючи затверджений НБУ графік збільшення мінімального обсягу статутного капіталу банків, в подальшому можна очікувати нових випадків самоліквідації комерційних банків. [4, с.3]

Протягом 2016 року в структурі власності банківської системи України відбувались значні перегрупування. Внаслідок переходу системного ПАТ КБ «Приватбанк» у стовідсоткову власність держави частка державних банків в структурі активів становила 52%, натомість частка банків з приватним українським капіталом складала близько 13%, банків іноземних банківських груп – 35%.

Зауважимо, що в подальшому можливе скорочення частки банків іноземних банківських груп внаслідок виходу банківських установ з російським капіталом з українського ринку.

За підсумком 2016 р. 31 з 93 функціонуючих банків отримав збитки на загальну суму 169,3 млрд. грн. Серед найбільш прибуткових за підсумком минулого року банків були

виключно іноземні фінансові установи – Райффайзен Банк Аваль, Сітібанк та ОТП Банк. На топ–3 найбільш прибуткові банки за підсумком 2016 р. припадало 57,5% загального обсягу прибутку, отриманого банківською системою.

Традиційно в структурі джерел формування банківських ресурсів переважають зобов'язання. Частка ж власного капіталу не перевищує 10 % і спостерігається тенденція до її зменшення. Щодо структури зобов'язань, зазначимо, що їх формують в рівній мірі кошти фізичних та юридичних осіб.

За строковим характером в клієнтському портфелі переважають короткострокові депозитні вклади строком до 1 року. Яскраво виражена тенденція щодо зменшення обсягу строкового ресурсу існує з початку 2014 року. І, враховуючи, що зростання клієнтського портфелю відбувається переважно за цією складовою, наразі не має підстав говорити про відновлення довіри до банківської системи.

В структурі активів банківської системи України переважають кредитні вкладення, частка яких становить 80 %. Згідно зі статистичними даними НБУ, протягом 2016 року середня відсоткова ставка за кредитами в національній валюті знизилася до 17,7 %. А для кредитів в іноземній валюті на початок 2017 року аналогічний показник, навпаки, підвищився до 8,2%.

Кредити надаються переважно юридичним особам, питома вага цих кредитів в загальному кредитному портфелі становить 84 %. Корпоративний клієнтський кредитний портфель за підсумком 2016 р. представлений переважно коротко– та середньостроковими кредитами в національній валюті підприємствам переробної промисловості та оптової і роздрібною торгівлі.

Однією з головних проблем розвитку банківської системи є низький рівень її конкурентоспроможності: українські банки не можуть конкурувати з іноземними банками. а тому з кожним роком кількість банків з іноземним капіталом зростає, і відповідно зростають їхні показники. Це свідчить про те, що в Україні немає суттєвих законодавчих перешкод для входження іноземного капіталу. Іноземний капітал займає значне місце в банківській системі України. Чинне законодавство дає можливість створювати в Україні банки з іноземним капіталом, але з обов'язковою вимогою: банки повинні діяти у правовому полі України, на території якої вони отримують економічний зиск. Допуск філій іноземних банків на вітчизняний фінансовий ринок, на переконання українських банкірів, повинен слугувати в першу чергу національним інтересам.

Отже, проаналізувавши стан банківської системи України, встановлено такі проблеми:

- низький рівень капіталізації банків, що не дозволяє забезпечити стабільність;
- залежність банків від зовнішніх позик та значна частка іноземного капіталу в банківській системі;
- часті зміни у нормативно–правовому полі, що призводить до нестабільності та підвищує вразливість банківської системи до кредитного, інвестиційного, валютного, юридичного ризиків;
- низький рівень прозорості економіки;
- нестача резервування та неякісне довгострокове планування;
- зниження ліквідності банків;
- втрата довіри населення до банків, зменшення їхніх вкладів.

Враховуючи ці процеси, основними напрямками розвитку банківської системи, на нашу думку є :

- укрупнення банківських установ шляхом злиттів та поглинань;
- підвищення рівня капіталізації та збільшення сукупних активів;
- розвиток фінансово–промислових груп та реального сектора економіки та участь у цьому банків;
- орієнтація банків на міжнародний напрямок, вихід банків на міжнародні фінансові ринки, відкриття філій українських банків за кордоном, створення об'єднань з транснаціональними банками;
- збереження державних банків на ринку банківських послуг, завданням яких має стати фінансування пріоритетних державних проектів, збільшення рівня їх капіталізації;

– посилення контролю за діяльністю банків, що сприятиме оптимізації ризиків банківської діяльності та запобіганню виникненню системних фінансових криз.

– створення належної законодавчої бази з регулювання банківської діяльності.

Таким чином, визначальними для розвитку банківського сектора будуть загальні тенденції на світових фінансових ринках і стан вітчизняної економіки. При збереженні точних тенденцій в основних галузях економіки країни і стабільності грошово–кредитної політики, можна очікувати незначне зростання прибутковості банківського сектора. При цьому якість ресурсної бази та дохідних активів банківських установ Україні буде залишатися слабкою.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року N 2121–III із змінами та доповненнями. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://consultant.parus.ua/?doc=>

2. Степанова В. О. Сучасний стан та перспективи подальшого розвитку банківської системи України / В.О. Степанова // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. Науковий журнал – 2011.– №4.– с. 177–181

3.Коваленко В.В Трансформаційні напрями розвитку банківської системи України / В.В. Коваленко// Економічний форум – 2015.–№ 2. [Електронний ресурс] / Режим доступу : file : [///C:/Users/User/Desktop/ Downloads/ecfor_2015_2_ 48.pdf](///C:/Users/User/Desktop/Downloads/ecfor_2015_2_48.pdf)

4. Національне рейтингове агентство «Рюрік». Аналітичний огляд банківської системи України за результатами 2016 року . [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2016.pdf